

Democratie: een staatsvorm die het waard is verdedigd te worden

door Maarten Neuteboom

De terroristische aanslagen op de redactie van *Charlie Hebdo* en een joodse supermarkt werden door velen geduid als een aanval op onze vrijheid, zoals die ligt verrat in de democratische rechtsstaat. Duidelijk is dat de rechtsstaat tal van middelen ter beschikking staan om terreur te bestrijden (al klonk onmiddellijk de roep om meer bevoegdheden) en de daders van aanslagen strafrechtelijk te vervolgen. Als de vijanden van de vrijheid de wet overtreden, kunnen zij worden aangepakt. Maar wat moeten we doen met de wolven in schaapskleren?

Kortom: wat te doen met hen die zich niet uitdossen in een militaire uitrusting, maar zich tooien met de rechten en vrijheden van de democratische rechtsstaat om haar vervolgens te ondermijnen? Degenen bijvoorbeeld die zelf geen geweld gebruiken, maar het wel openlijk goedkeuren? Of organisaties of partijen die langs democratische weg de democratie pogen af te schaffen (bijvoorbeeld Hizb ut-Tahrir, een politieke organisatie die het kalifaat en de sharia nastreeft)?

Het CDA heeft zich onder de noemer van de weerbare democratie tegen dit fenomeen gekeerd. Denk aan de Initiatiefnota *Alles van waarde is weerbaar; vrijheid is een verantwoordelijkheid* (2006) van Ger Koopmans en Sybrand Buma en het pamflet *Vrijheid is een verantwoordelijkheid. Een pamflet voor een weerbare democratie* dat door CDA-vertegenwoordigers uit de grote steden werd geïnitieerd. De recente oproep van Buma om geweldverheerlijking strafbaar te stellen, ligt in het verlengde van deze gedachte van een weerbare democratie. Hetzelfde geldt voor het voorstel van Pieter Heerma om zogenoemde 'shariapartijen' te verbieden.

Het idee van de weerbare democratie is onder meer afkomstig van de sociaaldemocratische rechtsgeleerde George van den Bergh (1890-1966), die in 1936 zijn oratie, de aanvaardingsrede van het hoogleraarsambt, wijdde aan *De democratische Staat en de niet-democratische partijen*. In deze rede, die onlangs opnieuw is uitgegeven door de Leidse juristen Bastiaan Rijpkema en Paul Cliteur, stelt hij: 'Het grote principiële probleem wordt m.i. gevormd door de partijen, die uitsluitend met wettige middelen aan de democratie een einde willen maken, de partijen derhalve, die trachten door propaganda en door deelneming aan de verkiezingen een meerderheid (resp. een meerderheid van twee derden) in de volksvertegenwoordiging te verkrijgen, om dan door wijziging van wet en Grondwet onze democratische staat in een dictatoriale te veranderen.'

Voor de democratie zijn alle opvattingen formeel gelijk. Maar geldt dat ook voor de opvatting die de democratie wil afschaffen? Van den Berghs antwoord op dit dilemma luidt: nee. Hij wijst op de tegenstrijdige opvattingen van deze vijanden van de democratie. Zij eisen respect voor hun opvatting, maar ontzeggen dat recht aan anderen zodra zij in de meerderheid zijn. George van den Bergh toont in zijn rede niet alleen aan dat het verbieden van een politieke partij in Nederland juridisch mogelijk is (en dat kan nog steeds), maar geeft ook een interessante politiek-filosofische onderbouwing van zijn standpunt.

Allereerst betoogt Van den Bergh dat het kenmerk van democratische beslissingen is dat zij herroepbaar zijn (al geldt dat niet altijd voor de gevolgen). Maar de beslissing om de democratie af te schaffen en de tirannie te vestigen, is dat nu juist niet! Het zelfbesturende volk – via representatie – kan zichzelf niet meer corrigeren. Sterker nog: 'Verandering van de rechtsorde is voortaan *uitsluitend* mogelijk met toepassing van onwettige middelen. Daarmede is de staat in wezen vernietigd.' Van den Bergh geeft ook een meer inhoudelijke reden tegen afschaffing van de democratie. Voor hem ligt het diepste wezen van de democratie niet in de meerderheidsregel, maar in haar eerbied voor de persoonlijkheid van ieder mens. In het verlengde hiervan zijn toetssteen en grondslag van de democratie de principes van *geestelijke vrijheid* (godsdienstvrijheid en vrijheid van overtuiging) en *gelijkheid voor de wet*. Hij verankert deze beginselen in het zedelijk bewustzijn van het Nederlandse volk. Alzo is de democratie geen neutraal systeem, maar een staatsvorm die het waard is verdedigd te worden. De uitdaging is om daarin niet alleen vastberaden, maar ook proportioneel en terughoudend te werk te gaan. •

In deze rubriek bespreken medewerkers van het Wetenschappelijk Instituut bij toerbeurt hoe je vanuit christendemocratisch perspectief kunt kijken naar een voor CDA-politici en bestuurders min of meer actueel thema.